

IN MEMORIAM

FRANS RODENSTAM †

Den 26 aug. 1931 avled i Hudiksvall förre läroverksadjunkten fil. lic. Frans Rodenstam i en ålder av 84 år. Med honom bortgick en entusiastisk och insiktsfull samlare av vår gamla allmogekulturs rester, en trogen vårdare av våra fornminnen. År 1897 blev Rodenstam föreståndare för Helsinglands fornminnessällskaps samlingar i Hudiksvall och i Enångers kyrka. Samlingarna i Hudiksvall räknade vid denna tid omkring 500 nummer, mest förhistoriska och medeltida föremål. Nu rymmer Hudiksvalls museum — en egen lokal fingo samlingarna år 1903 i det gamla lasarettet — mer än 9,000 nummer, väsentligen föremål belysande allmogens kultur. Förtjänsten av denna väldiga ökning är i högst väsentlig grad Rodenstams. Hans spår-sinne och förmåga även av kvalitativ uppskattning har i Hudiksvall skapat ett av Norrlands främsta museer, som av allt att döma inom kort även torde erhålla en värdig inramning.

Rodenstam var en stor hedersman, härstammande från en gammal bondsläkt i Roslagen, varom själva hans namn vittnar. Han lärde under ferierna känna Hälsingland i grund genom att slå ner sina bopålar i den ena socknen efter den andra, som därefter metodiskt utforskades. Alla, som kommit i beröring med honom, skola minnas hans humor och hjärtliga välvilja, framför allt de, som åtnjötö gästvänskap i hans vackra hem, där hans fru och förståelsefulla medhjälperska, den över hela Sverige kända experten på allmogeslörd, Stina Rodenstam, förde spiran.

T. J. Arne.

SMÄRRE MEDDELANDEN

DEN PERSISKA KONSTUTSTÄLLNINGEN I LONDON 1931 OCH DEN ANDRA INTERNATIONELLA KONGRESSEN FÖR PERSISK KONST

Sedan den muhammedanska konstutställningen i München 1910 har ingen till storlek och kvalitet jämförlig utställning av främreasiatisk konst ägt rum i Europa eller någon annan världsdel sådan som den persiska konstutställningen i London i januari och februari 1931. Initiativet till denna utställning togs av en amerikansk lärd, Mr. Arthur Upham Pope, direktör för det amerikanska institutet för persisk konst och arkeologi och persiska

regeringens rådgivare i dylika frågor. Han lyckades intressera ett stort antal forskare samt inflytelserika politiker och diplomater för uppgiften, och i början av januari 1931 öppnades i Royal Academys lokaler i Burlington House den stora utställningen, som inrymdes i femton salar. Till densamma hade sänts föremål av alla slag från europeiska och amerikanska museer och konsthandlare, från kyrkor och privatmän, från Teherans museum och från persiska moskéer. Även Sverige hade lämnat värdefulla bidrag. Från Statens Historiska Museum hade utlånats ett par silverkärl, den "persiska" silverskålen från Dune i Dalhem och en silverkopp, funnen i en grav vid Surgut intill Ob-floden i Sibirien. Nationalmusei konstavdelning hade lämnat keramik, textilier och miniatyrer. Bland dess bidrag märktes en 1218 daterad fajansskål av Sultanabadtyp, samt en år 1283 daterad fajansflisa. En fragmentarisk matta från slutet av 1400-talet, utställd av Nationalmuseum, hörde jämväl till sällsyntheterna. Uppsala universitetsbibliotek hade sänt ett år 1439 daterat Nizāmi-manuskript, innehållande 52 miniatyrer av Herat-skolans konstrikning. Detta manuskript har en gång tillhört Karl XI:s sändebud till Persien, L. Fabritius. Ett annat 1400-tals manuskript hade utlånats från Lunds universitetsbibliotek. Vacker keramik från 1200- och 1300-talen förskrev sig ur J. Hellners, E. Hultmarks och H. Lauritzens privatsamlingar.

I den mån det av utrymmesskäl var möjligt, hade utställningen ordnats kronologiskt. Från Louvren i Paris hade utlånats prov på den 5000-åriga Susa-keramiken, som härleder sig från de franska utgrävningarna i Elams gamla huvudstad. Ny och ännu föga känd är den besläktade målade keramiken från Nihavand i trakten av Hamadan.

Vad som emellertid gjorde största succès inom den förhistoriska avdelningen var Luristanbronserna. Några sådana hade redan 1925 publicerats av M. Rostovtzeff under namnet "Kappadokiska bronser". År 1930 uppdöko i basaren i Kermanschah några dylika bronsföremål och såldes för en obetydlighet. Inom kort stego priserna och därmed även tillförseln. I juni 1930 voro redan 1,200 bronser bekanta och nu äro de säkert uppe i flera tusen.

Däremot voro fyndplatserna okända och hemlighöllos. De krigiska lurstammarna släppte icke gärna in någon främling på sina fyndområden. Slutligen lyckades det en ung antikvitetshandlare från Teheran att intränga bland stammarna och vinna förtroende, och tack vare hans berättelser fick man veta, att bronsföremålen hittats i stenistor med skelett av människor, stundom även tillsammans med hästben. Bronssakerna äro av mångahanda slag, skålar och kannor, stundom med lång, nästan horisontal pip, vidare betsel, nålar, armband, dolkar, yxor (delvis av järn), lampor, bältebeslag o. s. v. I ändarna av betslen sitta ofta plattor, prydda med djurfigurer, hästar, tjurar, stenbockar, sfinxer, gripar. En människa kämpande med affronterade lejon (Gilgamesch) eller enbart dessa senare eller andra heraldiska djur förekomma likaledes ofta.¹ Det är en mängd av intres-

¹ Se A. Godard: Les bronzes du Luristan, 1931, fig. 168.

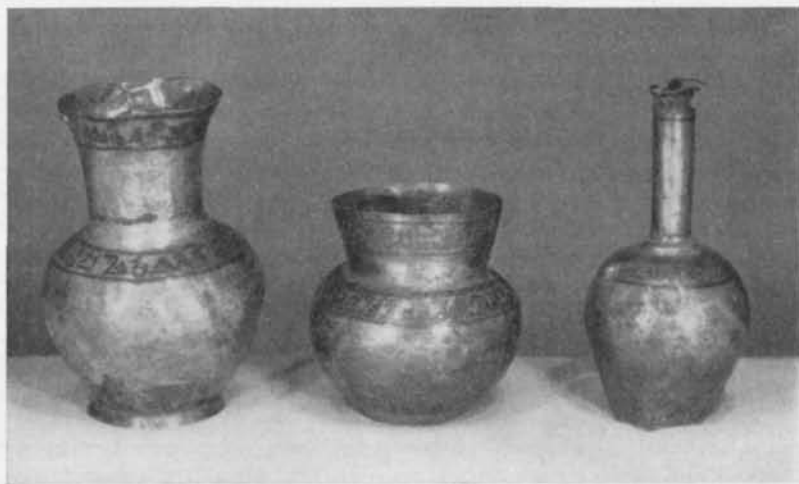

Fig. 52.

Tre persiska silverkärl med kufiska inskrifter i niello ur ett depotfynd med 11 silverkärl.

santa föremål och motiv, som visa släktskap med babylonisk-assyrisk, med hettitisk och kaukasisk kultur, i viss mån även med skytisk. Men delvis torde den nyfunna kulturen vara äldre än den skytiska; den sträcker sig måhända över betydligt mer än ett årtusende, från bortåt 2000 till 500 före Kr. f. Ett och annat är kanske ännu yngre.

En mängd smärre gravfält ha plundrats av lurerna, men ännu finnas säkert flera kvar, och 1931 skulle enligt uppgift systematiska utgrävningar företagas dels av en fransk expedition under A. Godards ledning, dels av det i Teheran nyupprättade amerikanska institutet för persisk konst och arkeologi.

De persiska silverkärlen från sassanidtiden, som i så stort antal anträffats på ryskt område, ha hittills sällan träffats inom Persiens egna gränser. Däremot förekommo på utställningen ett par silverskatter, som härrörde från tiden efter år 1000, alltså vår egen vikingatid och äldsta medeltid, och som voro lärrika för den som tidigare tagit kännedom om vikingatidens nord- och östeuropeiska silverskatter.

En kollektion av 11 silverkärl, alla med nielloinlagda inskrifter i s. k. *coufique fleuri*, hade insänts från Gulistan-museet i Teheran (fig. 52). Uppenbarligen rör det sig om ett större skattfynd. Dessa pjäser ge oss en god föreställning om, huru de skålar och tallrikar sett ut, som i fragmentariskt tillstånd och sönderskurna återfinnas i de s. k. hacksilverfynden på Gotland och runt Östersjön.

En annan samling silverpjäser från samma tid utställdes av R. A. Harari.

Fig. 53.

Persisk silverskål ur Hararis samling.

På dessa utgjordes ornamentiken ej endast av bokstäver utan ofta av fyrfotadjur, fåglar, palmetter och arabesker (fig. 53).

Även en del bronskärl voro lärorika. Ett sådant, ornerat med kufisk skrift, var till formen cylindriskt och försett med en cylindrisk hals. Det erinrade om ett liknande kärl funnet i en kvinnograv från omkring 975, som anträffades i Hagebyhöga socken i Östergötland för ett 10-tal år sedan. Det persiska kärlet är dock av något senare datum än det i Östergötland funna och har försetts med handtag och en ansats till pip.

Samtidigt med utställningen öppnades även en kongress för persisk konst med talrika deltagare från olika länder. De här omnämnda Luristan-bronserna behandlades av prof. Rostovtzeff, som ej ville tillskriva dem en äldre tid än 6:e århundradet före Kr. f. Professor Minorsky förmodade, att de vore äldre och uppvisade en blandning av mediska och kassitiska kultur-element. Dr. Contenau talade om Susas målade keramik, vars äldsta stil ej kunde härledas från Sumer, eftersom Sumer ej ägde denna stil I. Dr. Wesendonk gav en framställning av achaemenidkonstens uppkomst och eklektiska karaktär. Professor Sarre skildrade den partiska konsten, som genom grävningar i Assur, Hatra, Ktesifon och Dura-Europos blivit bättre bekant. Inom denna konst kämpar persisk tradition med främmande hellenistiska inflytelser. Dr. E. Kühnel påpekade i sitt föredrag om seldjukkonsten nielloteknikens höga utveckling, som visade sig i de här omnämnda silverföremålen ur Hararis samling.

Lic. C. J. Lamm från Stockholm gav en framställning av de emaljerade glaskärlens klassificering. Dessa muhammedanska glas härröra mestadels från tiden 1200–1400. Delar av sådana ha vid ett par tillfällen hittats t. o. m. i svenska medeltidsborgar. Tidigast blomstrade denna glastillverkning i Rakka vid Euftrat; sedermera blevo Aleppo och Damaskus centra

för densamma. En mängd föredrag rörde den persiska konstens inflytande på främmande länder, och härvid berördes denna konstns relationer till Skandinavien av T. J. Arne.

Kongressen beslöt slutligen att upprätta en internationell organisation av forskare och sällskap, som ägna sig åt studier av persisk konst och arkeologi.

I samband med den persiska konstutställningen utkommo diverse tryckalster, såsom *Catalogue of the international exhibition of persian art* (1 s. 6 d.), *An illustrated souvenir of the exhib. of p. art* (5 s.), *Persian art* by Denison Ross, Fry, Binyon m. fl. (2 s. 5 d.). Ett större arbete om persisk konst med bidrag av ett antal forskare och material hämtat från utställningen kommer att utgivas av A. Upham Pope m. fl.

T. J. Arne.

EN "HÄLLRISTNING" PÅ ÖN MAN?

Ett fynd av en ristad sten, som i ett och annat påminner om skandinaviska motstycken, har nyligen gjorts på ön Man i England; fyndet omnämnes i senaste septemberhäftet av *Antiquity*, sid. 359. På stenen, som icke synes vara särskilt stor, avbildas ett antal djur samt en nättliknande figur, ställd på ett underrede. En del av stenen, som även synes ha innehållit bilder, har blivit avslagen, innan stenen inlades i den kristna grav (nära Ramsay), i vilken den nu anträffades.

Djurbilderna sakna alla motsvarigheter på de brittiska öarna och föra onekligen i tankarna vissa av de allra primitivast tecknade bland de sydskandinaviska hällristningarnas djurbilder. Nätfiguren erinrar närmast om bohuslänska motstycken men är även rätt lik de östgötska s. k. ramfigurerna. De arkeologer, som haft tillfälle att taga del av fyndet, bl. a. abbé Breuil och professor R. A. S. Macalister, Dublin, samstämma i uppfattningen, att stenen sannolikt är från bronsåldern och att den närmast bör sammanställas med de nordiska hällristningarna.

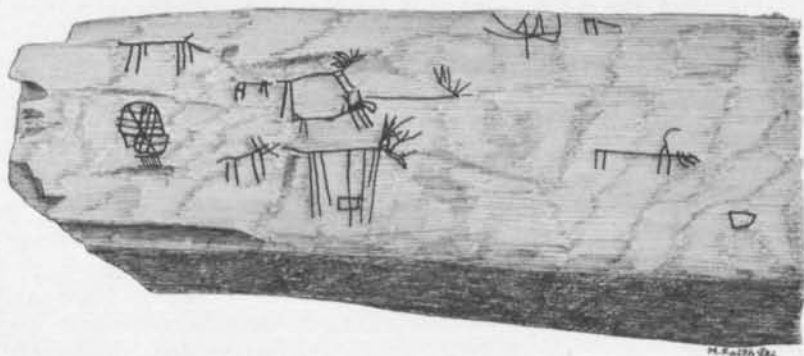

Fig. 54.
Hällristning från ön Man.